

MINISTARSTVO KULTURE CRNE GORE

**ELABORAT O OSNIVANJU JAVNE USTANOVE
FILMSKI CENTAR CRNE GORE**

CETINJE

jul 2016.

I UVOD

Kinematografska djelatnost (u daljem tekstu: kinematografija), svojom dvojakom, umjetničkom i ekonomskom prirodom, predstavlja kompleksnu djelatnost sa nemjerljivim zahtjevima, ali i benefitima za jednu zajednicu.

Film, kao krajnji proizvod ove djelatnosti, istovremeno je stvar prestiža i nezamjenljivo sredstvo kulturnog izraza. U Preporuci Komiteta ministara Savjeta Evrope CM/Rec(2009)7 iz septembra 2009. godine podcrtano je da je film "značajno sredstvo kulturnog i umjetničkog izraza sa esencijalnom ulogom u održanju slobode izraza, diverziteta i kreativnosti, kao i demokratskog građanstva".

Očuvanje, razvoj i promocija kinematografije – zahtjevi su koji se postavljaju pred sve nacionalne kulturne politike u evropskim državama, a unapređenje tog sektora jedan je od ciljeva i politike koju sprovodi Evropska komisija.

Film je, kako se to ističe u mnogim studijama i izjavama, suviše značajan za nacionalnu kulturu da bi bio prepušten hirovitim tržišnim uslovima i promjenama.

II REGIONALNA ISKUSTVA U ORGANIZACIJI KINEMATOGRAFSKE DJELATNOSTI

Značaj kinematografije odavno je prepoznat u svim zemljama regiona, koje su razvile različite modele podrške tom sektoru.

Prvi i osnovni model je institucionalna organizovanost.

U svim zemljama regiona, osnovane su ustanove sa primarnom funkcijom razvoja i unapređenja kinematografije i svih njenih segmenata: produkcije, distribucije, prikazivačke mreže, podizanje stručnih kompetencija u sektoru, unapređenje komplementarnih djelatnosti, međunarodne saradnje. To su institucije koje je osnovala država za upravljanje i promociju kinematografije. Pojavljuju se pod različitim imenima, u skladu sa kulturno-ekonomskom tradicijom zemlje i funkcijama organizacije, kao i genezom samih institucija. Najčešći nazivi su Instituti za film i(li) audiovizuelnu djelatnost, Filmski fondovi, Filmska (Audiovizuelna) vijeća, kao i Filmski (Audiovizuelni) centri¹.

Pored zemalja članica Evropske unije, takve institucije postoje i u našem najbližem okruženju, u Hrvatskoj, Srbiji, Makedoniji, Sloveniji, Kosovu i Albaniji (Hrvatski audiovizualni centar, Slovenački Filmski sklad, Filmski

¹ Primjeri:

Österreichisches Filminstitut (Austrija), *Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de la Communauté française* (Belgija), *Vlaams Audiovisueel Fonds* (Belgija), *Danish Film Institute* (Danska), *Filmförderungsanstalt* (Njemačka), *Greek Film Centre* (Grčka), *Finnish Film Foundation* (Finska), *Centre National de la Cinématographie* (Francuska), *Irish Film Board* (Irska), *Film Fund Luxembourg* (Luksemburg), *Nederlands Fonds v.d. Film* (Holandija), *Instituto do Cinema Audiovisual e Multimedia* (Portugalija), *Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales* (Španija), *Swedish Film Institute* (Švedska), *UK Film Council* (Ujedinjeno Kraljevstvo).

centar Srbije, Filmski fond Makedonije, Albanski nacionalni centar za kinematografiju - Qendra Kombëtare e Kinematografisë).

Prednosti ovakvog modela organizacije su mnogostruke, o čemu svjedoče uspjesi rumunskih i bosanskih filmova na najvećim svjetskim festivalima, kvantitet hrvatske i srpske produkcije, gostovanja i snimanja holivudskih produkcija u Mađarskoj i Bugarskoj i drugim okolnim teritorijama, atraktivnost i značaj regionalnih festivala (Sarajevo Film Festival, Motovun). To su samo neki od primjera uspješnih aktivnosti, koje najčešće proističu iz kinematografskih potencijala ovih sredina, dobre institucionalne organizacije i značajne podrške od strane države.

Jedan od najučinkovitijih i temeljnih instrumenata u podršci razvoju sopstvene kinematografije u evropskim zemljama predstavlja, upravo, konstituisanje autonomnih institucija za upravljanje tim sektorom.

Putem filma mijenja se imidž zajednica i uklanjaju mnoge predrasude na koje ovi prostori tradicionalno nailaze.

III STANJE U CRNOGORSKOM KINEMATOGRAFSKOM SEKTORU

Donošenjem novog Zakona o kinematografiji 2015.godine, koji je usklađen sa evropskom pravnom tekovinom, uz prethodno ratifikovane *Evropsku konvenciju o kinematografskoj koprodukciji* i *UNESCO Konvenciju o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza*, kao i drugih opštih sporazuma i konvencija kojima se reguliše i podržava međunarodna saradnja u kulturi, te pristupanje međunarodnim programima saradnje u oblasti kinematografije (MEDIA program), u Crnoj Gori su stvorene dobre normativne pretpostavke za razvoj ovog sektora.

Međutim, za njen konzistentan i kontinuiran razvoj, neophodno je obezbijediti i druge, specifične uslove, od kojih zavisi dalje unapređenje.

Aktuelno stanje crnogorske kinematografije, karakterišu:

- nerazvijen institucionalni okvir, s obzirom na to da je jedina ustanova u ovoj oblasti Crnogorska kinoteka, koja se bavi prikupljanjem, čuvanjem i promocijom crnogorske filmske baštine,
- nizak nivo ulaganja sredstava od strane države, zbog čega se projekti podržani od strane Ministarstva ne realizuju planiranom dinamikom,
- nedostatak strateškog planiranja u kinematografiji i problemi u realizaciji razvojnih prioriteta,
- nizak nivo sredstava iz alternativnih izvora za finansiranje kinematografije,
- neophodnost jačanja regionalne saradnje,
- nedostupnost filmskog fonda Eurimages, kao i drugih međunarodnih fondova,
- nezadovoljavajuća kadrovska obučenost za korišćenje međunarodnih fondova i učešće u međunarodnim programima saradnje,

- nizak nivo zapošljavanja u sektoru,
- evidentni infrastrukturni i tehnički nedostaci u svim djelovima kinematografskog lanca,
- loše stanje u crnogorskim bioskopima i nedostatak osnovnih infrastrukturnih kapaciteta u prikazivačkoj djelatnosti,
- nedovoljni nivo privatne inicijative u prikazivačkoj djelatnosti i distribuciji,
- nedovoljna iskorišćenost prirodnih i ambijentalnih uslova za privlačenje inostranih snimanja u Crnoj Gori.

IV POTREBE ZA OBAVLJANJEM KINEMATOGRAFSKIH DJELATNOSTI U CRNOJ GORI

Zakonom o kinematografiji utvrđena je potreba revitalizacije kinematografije u Crnoj Gori, a kao osnov za realizaciju te potrebe propisano je osnivanje državne javne ustanove sa primarnom funkcijom realizacije razvojnih prioriteta, mjera i aktivnosti.

Prethodna iskustva iz našeg bogatog kulturno-istorijskog nasljeđa, pokazuju da je stanje u crnogorskoj kinematografiji bilo mnogo bolje kada je postojao institucionalni nosilac te djelatnosti. U tom kontekstu treba napomenuti da je Crna Gora svoje preduzeće za proizvodnju, distribuciju i prikazivanje filmova osnovala još daleke 1949. godine (Lovćen film). Iako je, tokom skoro petodecenijskog rada, preduzeće prošlo mnoge reorganizacije i transformacije, od *Lovćen filma*, preko *Filmskog studija Titograd*, do *Zeta filma*, ostavilo je neizbrisiv trag u crnogorskoj kinematografiji i kulturi, kao i bogat kinematografski fond, kojim se crnogorska filmska produkcija i danas predstavlja. Problemi u radu preduzeća (Zeta film) počinju devedesetih godina prošlog vijeka i poklapaju se sa tranzicionim procesima i promjenama. Zeta film prestaje sa radom, a kako je njegova osnovna funkcija bila vezana za crnogorsku kinematografiju, sa njegovim prestankom stagnira i kinematografija.

Takođe, evropsko i regionalno iskustvo pokazuje da jedino institucionalni model organizovanja kinematografskog sektora doprinosi njegovoj kompetitivnosti. Pristupanje mnogim međunarodnim fondovima i asocijacijama (posebno Eurimages), kao i korišćenje benefita međunarodne saradnje u kinematografiji, podrazumijeva razvijen institucionalni, organizacioni i finansijski sistem u toj oblasti.

1. Osnivanje institucije

U kontekstu problema i potreba u crnogorskom kinematografskom sektoru, osnivanje institucije za film nije samo preduslov za razvoj crnogorskog filmskog stvaralaštva, već i obaveza koju podrazumijeva uključivanje Crne Gore u evropsko društvo razvijenih zemalja.

Poput zemalja bivšeg jugoslovenskog prostora i crnogorska filmska institucija bi se zvala Filmski centar Crne Gore (u daljem tekstu: Filmski centar).

Pitanje osnivanja Filmskog centra procesuirće se u skladu sa odredbama Zakona o kulturi i Zakona o kinematografiji. Filmski centar osnovaće se kao državna javna ustanova u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva. Organi rukovođenja i upravljanja javnom ustanovom biće poslovni direktor i Savjet javne ustanova.

Poslovnog direktora imenovaće Vlada Crne Gore, na predlog Ministarstva kulture, a Savjet javne ustanove imaće pet članova (afirmisani stvaraoci ili afirmisani stručnjaci iz oblasti filmske, odnosno kinematografske djelatnosti).

1.1. Ciljevi i zadaci radi kojih se osniva Filmski centar

Iskustvo ukazuje na mnoge probleme u crnogorskom kinematografskom sektoru koje je nemoguće prevazići trenutnom institucionalnom organizacijom. Ministarstvo kulture po prirodi svoje djelatnosti ne može obavljati sve poslove koji proizilaze iz oblasti kinematografije, a ne posjeduje ni dovoljne kadrovske kapacitete za sve neophodne aktivnosti iz ovog domena. Takode, jedina ustanova u oblasti kinematografije u Crnoj Gori - Crnogorska kinoteka, obavlja djelatnost filmskog arhiva, odnosno pribavlja, čuva, restaurira i promoviše filmsko nasljeđe, pa njena organizaciona struktura podliježe propisima koji se odnose na kulturnu baštinu i kulturna dobra.

Ciljevi i zadaci Filmskog centra proističu iz registrovanih nedostataka u crnogorskom kinematografskom sektoru i primjeni pozitivnih iskustava iz regiona i Evrope u ovoj oblasti kulture.

U ciljevima i zadacima su integrisane mnoge od preporuka, sugestija i uputstava, koji za nacionalne filmske politike dolaze od strane Savjeta Evrope² i Evropske Unije.

Osnovni cilj zbog kojeg se osniva Filmski centar jeste unapređenje kapaciteta i okolnosti u kojima se razvija kinematografija u Crnoj Gori. U tom smislu Filmski centar obavljaće poslove koji proizilaze iz utvrđenog javnog interesa u kinematografiji, a odnose se na:

- podsticanje proizvodnje domaćih kinematografskih djela i unapređenje koprodukcione saradnje,
- međunarodnu promociju sektora,
- povećanje korišćenja alternativnih izvora finansiranja,
- stvaranje uslova za podršku mladim i talentovanim stvaraocima i deficitarnom kadru u kinematografiji,
- uvođenje podsticajnih mjera za povećanje inostranih snimanja u Crnoj Gori, ali i unapređivanje donatorstva, sponzorstva i javno-privatnog partnerstva,
- stvaranje uslova za razvoj filmskog turizma,

² Poput Preporuke Komiteta ministara Savjeta Evrope CM/Rec(2009)7 iz septembra 2009. godine.

- modernizaciju i razvoj tehničke baze kinematografije,
- podršku ostvarivanju komplementarnih djelatnosti,
- širenje znanja o crnogorskom filmskom stvaralaštvu,
- sprovođenje mjera zaštite djece i mladih od neprimjerenih kinematografskih sadržaja,
- povećanje dostupnosti kinematografskih djela licima sa invaliditetom i sl.
- realizacija aktivnosti za unapređenje komplementarnih djelatnosti;
- formiranje i vođenje baze statističkih podataka za oblast kinematografije i
- obavljanje i drugih poslova koji proizilaze iz utvrđenog javnog interesa u kinematografiji, u skladu sa zakonom i aktom o osnivanju Filmskog centra.

1.2. Djelatnost Filmskog centra

U skladu sa navedenim osnovnim zadacima Filmskog centra i javnim interesom u ovoj oblasti, djelatnosti ove javne ustanove bile bi:

- objezbjedjivanje uslova za filmsku produkciju i koprodukciju saradnju;
- stvaranje uslova za promociju, prezentaciju i integraciju savremenog filmskog stvaralaštva u regionalne i međunarodne tokove;
- stvaranje povoljnih uslova za povećanje broja i obima inostranih snimanja u Crnoj Gori;
- iniciranje propisa i stvaranje uslova za stimulativni poslovni ambijent i razvoj kinematografije;
- učešće u programima Evropske unije i Savjeta Evrope iz oblasti kinematografije, kao i realizacija aktivnosti koje proizilaze iz članstva u evropskim i svjetskim asocijacijama;
- stvaranje uslova za prikupljanje namjenskih sredstava za finansiranje kinematografije preko filmskog fonda;
- suzbijanje nelegalnog prometa i upotrebe kinematografskih djela;
- unapređenje mjera i aktivnosti zaštite djece i omladine, ravnopravnosti polova i poštovanja različitosti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica;
- realizacija aktivnosti za unapređenje komplementarnih djelatnosti;
- formiranje i vođenje baze statističkih podataka za oblast kinematografije i
- obavljanje i drugih poslova koji proizilaze iz utvrđenog javnog interesa u kinematografiji, u skladu sa zakonom i aktom o osnivanju Filmskog centra.

Nadzor nad radom Filmskog centra vršiće Ministarstvo kulture.

1.3. Organizaciona struktura

Djelatnosti Filmskog centra realizovaće se kroz tri segmenta rada:

1) Filmsku produkciju

- Organizacija javnih konkursa za crnogorske filmske projekte i koprodukcije, praćenje i unapređenje odabranih projekata kroz sve proizvodne faze (Novi pristup podrazumijeva: promjenu strukture konkursa; veći akcent na razvoju scenarija i izvodljivosti projekta; praćenje realizacije projekta; redovnu komunikaciju sa audiovizuelnim stvaraocima i produkcionim kompanijama; podršku manjinskim koprodukcijama).
- Programi podrške drugim kinematografskim djelatnostima i savremenim izazovima i potrebama u sektoru (saradnja sa crnogorskim bioskopima, unapređenje stanja u njima, programi podrške digitalizaciji bioskopa, uspostavljanje distributerske mreže, podrška festivalima i ostalim komplementarnim djelatnostima u kinematografiji, uspostavljanje saradnje sa resorima obrazovanja i turizma).

2) Međunarodnu saradnju

- promocija crnogorske kinematografije u inostranstvu;
- saradnja sa međunarodnim organizacijama i fondacijama (Eurimages, MEDIA programme, European Audiovisual Observatory, Cineuropa.org, ...).

3) Montenegrin Film Commission³ (MFC)

- promocija Crne Gore kao lokacije i privlačenje inostranih produkcija i investicija; koordinisanje svim akcijama koje za cilj imaju povezivanje i zajednički nastup različitih sektora koji bivaju angažovani tokom snimanja inostranih ekipa (produkcionih servisi, ugostiteljstvo, turizam, telekomunikacije,...). Glavni cilj MFC-a je promovisanje i razvoj Crne Gore kao finansijski povoljne, visokokvalitetne, kompetitivne destinacije za inostrana snimanja i obezbjeđivanje informacija i podrške inostranim filmskim stvaraocima i kompanijama. Komisija je posvećena razvoju baze podataka o lokacijama za snimanje, kao i unapređenju vještina i usluga i stvaranju tzv. "film-friendly" okruženja u zemlji.
- Izrada registra i kataloga svih crnogorskih kinematografskih preduzeća i profesionalaca.
- Izrada reklamnog kataloga sa lokacijama za snimanje u Crnoj Gori, njihova distribucija i prezentacija. Rad će podrazumijevati pravljenje kataloga u kojima će biti predstavljeni kapaciteti za snimanje u

³ Nazivom *Film Commission* određuju se organizacije čiji je osnovni cilj privlačenje inostranih ekipa kako bi snimale na domaćoj teritoriji. U mnogim zemljama postoje i regionalne filmske komisije. Obično, ove organizacije pružaju neophodne informacije filmskim ekipama, povezuju inostrane ekipe sa domaćim kompanijama i sl. Prema dostupnim podacima, danas postoji preko 300 filmskih komisija u 40 zemalja svijeta.

eksterijerima (kulturni spomenici, savremene lokacije, priroda) i enterijerima (savremeno, tradicionalno). Katalozi će biti objavljeni na modernom web-sajtu, u kojem će biti objavljene i informacije o drugim, bitnim činionicima za inostrane kompanije koje budu zainteresovane za snimanje u Crnoj Gori, poput: valute, stanja na putevima, bitnim telefonima, vremenskim prilikama, geografskim i saobraćajnim kartama, ugostiteljskim kapacitetima, i drugim opštim informacijama.

1.4. Lokacija Filmskog centra i prostorni uslovi

Filmski centar biće smješten u Podgorici, u objektu nekadašnjeg Doma vojske. Navedeni objekat je u završnoj fazi adaptacije, a pored Filmskog centra u njemu će biti smještene još dvije nacionalne ustanove kulture: Muzički centar Crne Gore i Crnogorska kinoteka.

Adaptacijom navedenog objekta biće stvoreni svi prostorni uslovi i kapaciteti koji su neophodni za rad Filmskog centra (2-3 kancelarije, sala za sastanke, sala za projekcije filmova...).

Ujedno, do završetka navedenog objekta za rad Filmskog centra biće neophodno obezbijediti zakup poslovnog prostora u Podgorici, posredstvom Uprave za imovinu Crne Gore.

1.5. Kadrovske potrebe

Filmski centar predstavljao bi ustanovu sa malim brojem zaposlenih, koji bi imali multifunkcionalne uloge, adaptibilne na različite zadatke i ciljeve koji će biti postavljani pred ustanovom.

U početku, Filmski centar imaće tri (3) stalno zaposlena, i to: direktora, savjetnika za crnogorsku filmsku produkciju i međunarodnu saradnju i službenika za pravno-administrativne poslove.

Prema koncepciji razvoja koja će pratiti rad ove ustanove, za njen puni kadrovski kapacitet biće potrebno ukupno sedam (7) stalno zaposlenih, što znači da će tokom stvaranja povoljnih prostornih uslova i utemeljenja ustanove biti neophodno primiti još četiri zaposlena, čiji će stručni profil i poslovi biti definisani aktom o sistematizaciji.

U zavisnosti od obima poslova i programskih aktivnosti, Centar će po potrebi angažovati i jedan broj spoljnih saradnika.

V DRUGE DJELATNOSTI I KONCEPCIJA RAZVOJA USTANOVE

Filmski centar razvijao bi se sa ciljem da postane jezgro okupljanja crnogorske, ali i regionalne kinematografske zajednice.

Razvojna koncepcija biće usmjerena na proširivanje programskih sadržaja i ponude, na način koji će obezbijediti komercijalnu komponentu i samofinansiranje, odnosno samoodrživost sektora, što i jeste krajnji cilj osnivanja i razvoja Filmskog centra.

U tom kontekstu, presudnu ulogu u koncepciji razvoja ustanove imaće Nacionalni program razvoja kinematografije.

Polazeći od resursa i kapaciteta koji postoje u ovoj oblasti, razvojni koncept ustanove fokusiraće se na:

- *Stvaranju pretpostavki za osnivanje filmskih studija.* Crna Gora je, zbog svojih geografskih odlika (planine, mora, stare urbane cjeline) u inostranim producenčkim krugovima, prepoznata kao zanimljiva destinacija za snimanje. Međutim, zbog nedostatka mogućnosti za enterijerna snimanja, u zvučno izolovanim studijima, inostrana snimanja nijesu komercijalizovana u značajnijoj i mogućoj mjeri.
- *Reorganizacija Montenegro film festivala Herceg Novi* i stvaranje filmske manifestacije po ugledu na regionalna iskustva (Sarajevo film festival), kao i evropsku praksu (Berlinale, Kanski festival...). Novi koncept podrazumijevaće angažman poznatih inostranih filmskih aktera, koji će doprinijeti ne samo promociji festivala i podizanju njegovog ugleda na mapi evropskih filmskih događanja, već će pozicionirati Crnu Goru kao značajnu filmsku i turističku destinaciju.
- *Povećanje inostranih snimanja u Crnoj Gori*, odnosno privlačenje svjetski poznatih filmskih produkcija, koje će obezbijediti uslove za razvoj filmskog turizma.

VI DINAMIKA REALIZACIJE

Realizacija svih poslova koje pretpostavlja osnivanje Filmskog centra, vršiće se u dvije faze, i to:

I faza – 2016. godina, Osnivanje Filmskog centra

- Donošenje akta o osnivanju.
- Imenovanje organa rukovođenja i upravljanja ustanovom.
- Donošenje osnovnih akata ustanove i implementacija podzakonskih akata iz Zakona o kinematografiji.
- Zapošljavanje radnika.
- Donošenje godišnjeg programa rada.

II faza – 2017.godine, Strateško planiranje razvoja kinematografije

- Uspostavljanje Filmskog fonda.
- Izrada Nacionalnog programa razvoja kinematografije i Akcionog plana za implementaciju na godišnjem nivou.
- Izvještaji o stepenu i efektima realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta, mjera i aktivnosti.

VII SREDSTVA ZA RAD USTANOVE

Sredstva za rad Filmskog centra obezbjeđivaće se iz nekoliko izvora, definisanih Zakonom o kulturi i Zakonom o kinematografiji:

- S obzirom na to da se Filmski centar osniva kao državna javna ustanova kulture, sredstva za njen rad obezbjeđuju se u budžetu Crne Gore, kao i za ostale javne ustanove kulture čiji je osnivač država, i to iz stope od 2,5% utvrđene Zakonom o kulturi. U tom smislu obaveze osnivača su da redovno obezbjeđuje sredstva za rad ustanove (sredstva za zarade i ostala lična primanja zaposlenih; materijalne troškove; održavanje i osiguravanje objekata i opreme, tehničko tehnološko opremanje za realizaciju programskih aktivnosti ustanove), a na osnovu godišnjeg programa rada.
- Drugi, značajniji izvor finansiranja Filmskog centra obezbijediće se uspostavljanjem Filmskog fonda. Riječ je o fondu u koji bi se slivala namjenska sredstva za unapređenje i razvoj kinematografske djelatnosti, utvrđena članom 36 Zakona o kinematografiji.

Prema propisanoj obavezi, sredstva za filmski fond bi se obezbjeđivala iz prihoda pravnih i fizičkih lica, koja na direktan ili indirektan način koriste kinematografska djela ili omogućavaju pristup njihovom korišćenju na različite načine. Kao obveznici su utvrđeni: javni servis i komercijalni emiteri sa nacionalnom pokrivenošću; operatori pružanja usluga kablovske, satelitske i internet distribucije radio i televizijskog programa; bioskopski prikazivači; operatori javnih komunikacijskih mreža, uključujući operatore pristupa internetu; pružaoci usluga iznajmljivanja kinematografskih djela na zahtjev. Prema preliminarnoj procjeni po ovom osnovu bi se mogla obezbijediti namjenska sredstva u iznosu od 800.000 do 1.000.000 eura, koja bi se koristila za ostvarivanje javnog interesa, odnosno razvojnih prioriteta definisanih Nacionalnim programom razvoja kinematografije.